

Diàleg

LLUÏSA JOVER

Tu ets mestre

L' **Jaume Cabré**

escena del soldat americà (o britànic, no ho sé del cert) ordenant a crits a un iraquí previsiblement civil que es tombi, que s'agenolli, que alci els braços, em va colpir com totes les escenes que he pogut veure d'aquesta guerra amb imatges censurades. Una de les causes per les quals em va colpir l'escena esmentada és per l'actitud lingüística dels actants. El soldat dona instruccions en anglès; ni se li acut que les pot donar en una altra llengua, per exemple en àrab. Als soldats invasors ningú no els ha inculcat la idea que a més de conèixer el territori fóra bo tenir coneixements essencials de la llengua del país que estan a punt d'envair. Per què, si l'envairan de totes passades? El presoner, per evitar que l'altre s'irriti més, es posa a cridar "Yes, OK, yes!" i interpreta malament l'ordre i el soldat encara s'empipa més. D'escenes similars en podem haver vist desenes de vegades en pel·lícules. Qui no recorda les SS cridant "Raus, raus" o "Schnell!" a uns presoners jueus polonesos o uns comunistes hongaresos l'obligació dels quals era conèixer l'alemany per decret diví. També, per edat, em ressona a les orelles aquell esgarrifós "Habla en cristiano, perro catalán" que era la manera com, durant la dictadura de Franco, ens estimaven els ocupants. "Siempre la lengua fue compañera del imperio", deia Elio Antonio de Nebrija, un humanista i gramàtic andalús d'alta volada que va viure en l'època dels Reis Catòlics i que va pre-

veure i aplaudir, amb lucidesa i cinisme, l'expansió del castellà al món conegut. ("Después que vuestra Alteza [Isabel] metiese debaxo de su yugo muchos pueblos bárbaros e naciones de peregrinas lenguas, e con el vencimiento aquéllos tenían necesidad de recibir las leyes quel vencedor pone al vencido, e con ellas nuestra lengua...", diu -en boca de l'Obispo de Àvila- al pròleg de la seva *Gramática*.)

En tots aquests casos, ben diferents els uns dels altres però relacionats per l'actitud d'imperialisme lingüístic, el dominador es pensa que si crida, l'altre l'entendrà millor. El que s'esdevé, en realitat, és que el dominat, en sentir cridar, s'espanta; com que s'espanta, s'atabala, es desorienta i li és més difícil interpretar els gestos (perquè les paraules no li són familiars) de les ordres. I el dominant, en notar la vacil·lació, s'irrita i encara crida més. Els antípodes del diàleg.

Avui, en les societats de zones monolingües de llengua poderosa està arrelada de manera innata la idea que aquella llengua l'entén tothom i fóra una benedicció lògica que la resta del món la parlés. Passa, per exemple, a les zones monolingües on es parla rus, francès, àrab, espanyol, anglès, mandarí... En el cas que es relaciona amb la llengua catalana, ens trobem que tant el parlant francès com l'espanyol íntimament no creuen que pagui la pena moure un dit per una llengua com la catalana que és perfectament substituïble per la pròpia, que és robusta i no està en perill de res i és tan bonica. Si això és greu per a nosaltres, més greu és l'actitud del catalanopar-

"I hem d'interioritzar que, llevat del cas d'una destrucció sistemàtica de tot un poble, les llengües moren només perquè els parlants deixen de parlar-les ja que s'han deixat superar pels obstacles"

lant que diu sí senyor (de vegades de manera inconscient) a aquesta actitud d'imperialisme lingüístic. L'altre dia, el gramàtic (també d'alta volada) Joan Solà va presentar un llibre (*Ensenyar la llengua*, Ed. Empúries) on parla de la situació de la llengua catalana i les reflexions que això li provoca. Doncs bé, Joan Solà afirmava que havíem perdut la batalla del carrer: el català es retira del carrer. El seu discurs era més complex i matisat perquè també afirmava que mai com fins ara la llengua catalana no havia tingut estudiosos i analistes de tanta categoria i en nombre tan elevat. I donava una mena de recepta que no sé si transcriuré literalment però sí amb fidelitat: "Ens podem salvar si sabem capgirar la situació i això només ho podem fer amb poder polític i jurídic". Per a què demana el poder, el doctor Solà? Per assolir una situació social en què la llengua catalana torni a ser obligatòria, útil i necessària. Que el

català torni a ser necessari a Catalunya és una qüestió que exigeix un pacte nacional que vagi més enllà dels partits; evidentment, en aquest pacte nacional s'hi han d'implicar les institucions, totes, socials, culturals, econòmiques i polítiques i s'hi ha d'implicar tota la classe política que ha d'engrescar la classe econòmica a llançar-s'hi. Però, i les persones? Home, jo penso que, sense voler ser masoquista, tots i cadascun de nosaltres tenim el nostre grau de responsabilitat per la situació en què està la nostra llengua. I, per corregir-la, primer de tot, hauríem de ser sensibles a aquesta situació. Les llengües no són culpables de res, que quedi clar. Ni hi ha llengües més boniques que altres. Totes són immensament valuoses perquè reflecteixen una manera de veure el món. Si estimem la nostra llengua no és perquè sigui més bonica sinó, simplement, perquè és la nostra. Alerta, però: hi pot haver actituds culpables, tant per acció (imperialisme lingüístic) com per omissió (tantsemenfotisme lingüístic). A més, cada llengua té la força social que té. A nosaltres ens toca ballar amb dos veïns incòmodes perquè són forts. Però això no fóra problema si no anés acompanyat, sovint, del desig d'ocupar el lloc on la llengua menys forta fa la seva vida i de no vetllar ni preocupar-se per la seva salut ja que no ho consideren el seu problema. És molt fàcil dir que el culpable és l'altre, l'imperialisme francès o espanyol. A part que és evident que aquests imperialismes són culpables, com que ningú no els castigarà ni els aturarà, ens els hem de prendre com a obstacles que hi ha en el nostre camí, que no és de roses. I hem d'interioritzar que, llevat del cas d'una destrucció física sistemàtica de tot un poble, les llengües moren només perquè els parlants deixen de parlar-les ja que s'han deixat superar pels obstacles.

Jo crec en la pervivència de la llengua catalana (ferida, mutilada territorialment, però viva i europea). I a les raons que deia Solà sobre els estudis de la llengua arreu del món, hi afegiria fets que són balons d'oxigen. Per a molt jovent la cultura catalana té prestigi; arreu dels Països Catalans hi ha fornades noves d'escriptors que es decideixen a escriure i opten per la seva llengua per més que es digui que està moribunda. És veure el got mig ple, pensareu. I què. És que està mig ple! Crec que el nivell creatiu literari (una de les bases de la pervivència d'una llengua de cultura) existeix i és en bon estat per més que sempre voldriem que fos de més qualitat. El fenomen literari dels *imparables* a mi m'eixampla el cor. Per als lectors als quals agafi amb la guàrdia abaixada, els imparables són una colla d'escriptors, bàsicament poetes i narradors de trenta-pocs anys, que reivindiquen l'orgull d'escriure bé i en català i avisen que la seva obra és i vol ser de qualitat (per bé que, crec jo, aquesta obra encara sigui tendra, el temps hi acabarà posant remei en la majoria dels casos).

És clar que tot això queda en segon pla si perdem la batalla del carrer. A veure: la pervivència nacional, en el cas de Catalunya i dels Països Catalans,

►►►